

Over *De common good economie*

‘Een fantastisch boek over hoe we de economie en onze samenleving kunnen vernieuwen door het algemeen belang centraal te stellen.

Een absolute aanrader.’ Thomas Piketty

‘Een indrukwekkend boek, doordrenkt van theorie en praktische ervaring, dat hoop biedt in deze donkere tijd. Verplichte literatuur voor iedereen die strijdt voor een betere toekomst.’ Isabella Weber,

How China Escaped Shock Therapy

‘Mazzucato biedt iets waar de hedendaagse centrumlinkse politiek dringend behoefte aan heeft: niet alleen beleid, maar ook een verhaal over waar overheden voor dienen.’ *The New Statesman*

**‘Ambitieuus... pleidooi voor een radicale herinrichting van onze economieën in het belang van het algemeen welzijn.’ *Financial Times*,
*beste zomerboek van 2026***

‘Mazzucato betoogt dat mensen economische beslissingen actief kunnen vormgeven, in plaats van slechts de gevolgen ervan te ondergaan.’ *Nature*

‘Dit is geen utopisch ideaal: met de gezamenlijke inspanningen van werknemers en het maatschappelijk middenveld is het mogelijk om economisch bestuur op zeer concrete manieren te heroriënteren. Opnieuw biedt Mazzucato een visie én een routekaart om ons van passiviteit naar actie te brengen.’ Jayati Ghosh, econoom

‘Weinig economen hebben de tekortkomingen van het conventionele economische denken zo helder blootgelegd of een ambitieuzere en beter uitvoerbare visie geboden op hoe we gezamenlijk verder kunnen.’

Heather Boushey, econoom

Over Mariana Mazzucato

**‘Ik geloof dat haar visie kan helpen om over de toekomst na te denken.’
paus Franciscus, open brief aan rechter Roberto Andrés Gallardo,
de in Argentinië geboren voorzitter van het Pan-American Committee
of Men and Women Judges for Social Rights**

**‘Mariana Mazzucato wil dat liberalen minder praten over de herverdeling
van welvaart en meer over het creëren ervan. Die boodschap vindt
wereldwijd gehoor bij politici.’ *The New York Times***

**‘De visie, ambitie en verbeeldingskracht die de overheid zo pijnlijk
ontbeert.’ *The Guardian***

**‘De conventionele economie biedt abstracte modellen; de gangbare
opvatting is dat particulier ondernemerschap de oplossing biedt.
Mariana Mazzucato betoogt dat het eerste nutteloos is en het tweede
ontoereikend.’ Martin Wolf, *Financial Times***

**‘Met het doorbreken van de door witte mannen gedomineerde,
vastgeroeste wereld van de economische orthodoxie, is Mazzucato
uitgegroeid tot een cruciale stem binnen het linkse academische denken.’
*GQ***

**‘Deze econoom heeft een plan om het kapitalisme te repareren.
Het wordt tijd dat we allemaal luisteren.’ *Wired***

**‘Mazzucato pleit voor niets minder dan een volledige heroverweging van ons
systeem van economische waarden.’ Adam Tooze, *The New Statesman***

**‘Zij is precies de kritische bondgenoot die het kapitalisme nodig heeft.’
Philip Collins, *The Times***

Mariana Mazzucato

DE COMMON GOOD ECONOMIE

Hoe het kapitalisme iedereen ten goede kan komen

Nieuw Amsterdam

Eerste druk 2026

Vertaling Alexander van Kesteren

© 2026 Mariana Mazzucato

Oorspronkelijke titel *The Common Good Economy*

Oorspronkelijke uitgever Allen Lane an imprint of Penguin Books

© 2026 Nederlandse vertaling Alexander van Kesteren/Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Tekstredactie Yulia Knol

Correctie Marian van Eekelen

Register Ewout van der Hoog

Omslag naar het ontwerp van Chin-Yee Lai

Foto auteur © Tana Cristofari/Contrasto/Eeyvine

NUR 781, 740

ISBN 978 90 468 3637 8

www.nieuwamsterdam.nl

Nieuw Amsterdam maakt deel uit van Park Uitgevers

Inhoud

Dankwoord	9
-----------	---

DEEL I – VAN CORRECTIES NAAR DOELEN

1	Waarom we een common good-economie nodig hebben	15
2	Het goede in bredere zin (dus niet alleen in economisch opzicht)	24
2.1	De filosofische oorsprong van het common good	28
2.2	Klassieke politieke economie en liberale theorie	31
2.3	De communitaristische uitdaging	33
2.4	Lessen over collectieve intelligentie uit de biologie	38
2.5	Inzichten gebaseerd op inheemse kennis en de natuur	41
2.6	De filosofische grondslagen van de sociaal-economie	45
3	Het goede in beperkte, economische zin	50
3.1	De optelsom van nutsmaximaliserende keuzes en gedragingen gericht op het eigenbelang	52
3.2	Collectieve goederen: het herstellen van marktfalen	53
3.3	De commons: het herstellen van overheidsfalen	60
3.4	Publieke waarde en publiek belang in het openbaar bestuur	66
3.5	Een gangbaar perspectief op het common good	70
4	Een nieuwe kijk op het goede in de economie	75
4.1	Een nieuwe kijk op markten: van correcties op, naar de vormgeving van markten	76

4.2	Een nieuwe kijk op de overheid: van correcties naar doelstellingen	81
4.3	Een nieuwe kijk op het bedrijfsleven: van aandeelhouderswaarde naar collectieve waardecreatie	87
4.4	Een nieuwe kijk op de financiële sector: van waarde-onttrekking naar waardecreatie	94
4.5	Een nieuwe kijk op arbeid: van herverdeling naar predistributie	101

DEEL II – DE ELEMENTEN VAN HET COMMON GOOD

5	Het common good-kompas: een introductie	111
6	Purpose en richting	118
6.1	Missiegedreven	120
6.2	Gestuurde groei	128
7	Cocreatie en participatie	133
7.1	Burgerparticipatie	135
7.2	Door de gemeenschap geleid beheer van grond, water en energie	143
8	Collectief leren en kennisdeling	149
8.1	Kennisdeling	150
8.2	Toegang tot data en digitale gelijkheid	155
8.3	Schat inheemse kennis op waarde	163
9	Toegang voor iedereen en het delen van opbrengsten	168
9.1	Herverdeling en belastingheffing	170
9.2	Predistributie en voorwaarden	179
9.3	Publieke fondsen	187
10	Transparantie en verantwoordingsplicht	194
10.1	Bepaal spelregels	196
10.2	Cultiveer het bestuurlijk vermogen	202
10.3	Tuig transparantiemechanismen op	207
10.4	Ontwikkel de juiste maatstaven	210

DEEL III – LOKALE EN MONDIALE BLOEI

11	Een nieuwe kijk op plekken en welvaart	221
11.1	Investerings in publieke infrastructuur: huisvesting, zorg en gemeenschapscentra	225
11.2	Bouw mensgerichte plekken	234
11.3	Hecht waarde aan de kunsten en cultuur	240
12	Mondiaal bestuur en invloed	252
12.1	Van mondiale collectieve goederen naar mondiale common goods	253
12.2	Een hervorming van de mondiale financiële instellingen	259
13	Conclusie: besturen voor het common good	275
13.1	Het common good-kompas: alles nog eens kort samengevat	276
13.2	Leid de toekomst van klimaat, gezondheid en AI in goede banen	279
	Noten	287
	Bronnen	297
	Register	335

*Voor mijn moeder, Alessandra, die altijd in onze gedachten zal zijn.
Haar goedheid, creativiteit en toewijding aan gemeenschapsvorming
hebben me meer geleerd dan welk boek dan ook ooit zal kunnen doen.*

DANKWOORD

Soms ben ik jaloers op mensen die zich volledig kunnen terugtrekken om een boek te schrijven. In theorie nam ik weliswaar een sabbatical en kreeg ik zelfs de kans om een verrukkelijke maand door te brengen als writer in residence in de Rockefeller Villa in Bellagio, maar in de praktijk ben ik de afgelopen twee jaar samen met mijn fantastische collega's van het UCL Institute for Innovation and Public Purpose hard blijven doorwerken aan projecten verspreid over de wereld. Daardoor waren er momenten waarop ik bang was dat ik dit boek niet de onverdeelde aandacht kon geven die het verdiende. Maar dan zei ik bij mezelf dat dit boek zonder dat praktische werk weinig betekenis zou hebben. En dat is ook zo, want juist vanwege die ervaringen, waarbij ik samenwerkte met overheden en gemeenschappen in Brazilië, Barbados, Camden, Schotland, British Columbia en elders, vond ik het noodzakelijk dit boek te schrijven.

Met Georgia Gould, parlementariër en destijds de zogenoemde leader van de gemeenteraad van Camden, werkte ik samen om ervoor te zorgen dat burgers werkelijk betrokken waren bij de missies van Camden; samen met Esther Dweck, de minister van Openbaar Bestuur van Brazilië, werkte ik aan hervorming van de publieke sector; en van Edel Moraes, de Braziliaanse minister van Inheemse Volkeren, leerde ik waarom het Amazonefonds moet worden beheerd door de traditionele gemeenschappen waarvoor het in het leven is geroepen. Mia Mottley, premier van Barbados, wees me dan weer op het grote belang van overleg tussen de sociale partners – overheid, bedrijfsleven en vakbonden – voor de besluitvorming in Barbados, in het bijzonder om afspraken te maken over nationale missies en om in dit proces een centrale rol aan de Barbadiaanse cultuur en identiteit toe te kennen. Met een team van de burgemeester bezocht

ik UTOPIAS in Mexico-Stad, waarbij ik leerde over baanbrekende manieren om het welzijn van de gemeenschap te bevorderen door een centrale rol toe te kennen aan kunst, schoonheid en design. In het Colombiaanse Cali werd ik in de Barrio Siloé rondgeleid door lokale jongeren, die hebben laten zien hoe je in een door misdaad, discriminatie en armoede geplaagde wijk een gemeenschap van de grond af opnieuw opbouwt. Met de kunstenaar Alvaro Barrington besprak ik de uitzonderlijke waarde die carnavals hebben in de wereld, van Notting Hill in Londen tot Salvador, Bahia in Brazilië, en hoe fijn het zou zijn als we ze echt zouden weten te waarderen en dus ook toereikend zouden financieren. Al deze ervaringen vonden hun neerslag in de argumenten op deze pagina's.

Gaandeweg ging ik beter begrijpen waarom veel mensen, die tientallen jaren in de steek zijn gelaten, zo'n wantrouwen voelen jegens overheden en bedrijven. Hun werd weliswaar soms verandering voorgehouden via marketingtechnisch slimme nieuwe leuzen, maar ware participatie en transformatie vonden hoogstzelden plaats. Ook weet ik hoe ongeduldig jongere generaties zijn over ons collectieve gebrek aan actie, en dan vooral wat betreft de bestrijding van klimaatverandering en mondiaal onrecht. Dit boek is dan ook vooral geschreven voor de jeugd van morgen. Ze verdient een betere wereld. Een wereld vol hoop en economische instrumenten die wél kunnen leveren.

Ik ben de vele mensen die hebben geholpen bij de totstandkoming van dit boek ten diepste dankbaar. In de allereerste plaats mijn drie onderzoeksassistenten – Carla Rainer, Anna Hope Emerson en Camila Idrovo – die de afgelopen twee jaar met bijzonder grote zorg het stokje aan elkaar hebben doorgegeven. Hun aandacht voor detail, oplettendheid en bereidheid de opzet van dit boek te bevragen waren van onschatbare waarde. Daarnaast ben ik mijn collega's Rainer Kattel en Carlota Perez bijzonder dankbaar. Zij lazen het manuscript en kwamen zoals altijd met scherpe, weloverwogen kritiek op basis van hun ideeën over de toestand en toekomst van het kapitalisme. Ook bedank ik nadrukkelijk Ted Clayton, De'Sean Weber, Dan Chandler en Michael Prest, evenals mijn geweldige collega-schrijvers in het Bellagio, voor hun ideeën en suggesties.

Met zijn inzet om het rechtstelsel minder bevooroordeeld en oneerlijk te maken was mijn zoon, Leon Cresto-Dina, een belangrijke inspiratiebron voor mijn ideeënvorming over jeugdcentra en gemeenschapsruimten. Zijn overtuiging dat misdaad onder jongeren alleen fundamenteel kan worden bestreden

door te investeren in hun sociale en economische welzijn biedt een voorbeeld van de manier waarop transformatie naar het common good begint bij waardigheid, zorg en de totstandbrenging van plekken waar mensen zich werkelijk gewaardeerd voelen.

Stuart Proffitt, mijn redacteur bij Allen Lane, bood eens te meer niet alleen raad en daad, maar voorzag de tekst ook van zeer nauwgezette aanpassingen – altijd gepast en zonder me te overstelpen. Ik wil graag zijn hele team bedanken, al evenzeer als ik dankjewel wil zeggen tegen Sarah Chalfant, mijn agent, en haar team bij Wylie, die dit boek tijdens zijn reis rond de wereld met zoveel zorg begeleidden.

Ook zeg ik hartgrondig dank je wel tegen mijn kinderen Leon, Micol, Luce en Sofia, en mijn echtgenoot Carlo, omdat ze mijn leven vullen met zoveel plezier en liefde, ook wanneer het allemaal even te veel lijkt te worden. Tevens bedank ik mijn vader Ernesto, die me heeft laten zien hoe opwindend het leven van een leergierige academicus kan zijn, en mijn lieve moeder Alessandra, aan wie dit boek is opgedragen, die alle soorten empathie en manieren van leren in zich verenigde die het common good vereist.

Ten slotte bedank ik mijn studenten aan het UCL Institute for Innovation and Public Purpose. Zij inspireren me elke dag opnieuw met hun passie, nieuwsgierigheid en door ongeduld gedreven ideeën over manieren waarop we onze gedeelde planeet beter zouden kunnen besturen.

Zoals altijd ben ik zelf volledig verantwoordelijk voor alle vergissingen, overdrijvingen, holle frasen of andere merkwaardigheden die in de tekst zijn achtergebleven.

DEEL I

VAN CORRECTIES NAAR DOELEN

Doorgaans zijn de mannen van de praktijk, die menen dat ze niet onderhevig zijn aan welke intellectuele invloed dan ook, de slaaf van de een of andere overleden econoom. Deze dwazen in gezaghebbende functies horen stemmen en ontlennen hun waan-ideeën aan de een of andere academische scribent van een aantal jaar geleden.

John Maynard Keynes (1883-1946),

The General Theory of Employment, Interest and Money

WAAROM WE EEN COMMON GOOD- ECONOMIE NODIG HEBBEN

We leven in een wereld waarin klimaatopwarming volgens voorspellingen aan het eind van deze eeuw 83 miljoen slachtoffers zal hebben geëist, waarbij de zwaarste klappen onder de kwetsbaarste mensen zullen vallen. Een wereld waarin 4,5 miljard mensen het moeten doen zonder basale gezondheidszorg en waar 2 miljard mensen geen toegang hebben tot schoon drinkwater. Ondertussen heeft de rijkdom die is vergaard door techmiljardairs en bonzen uit de financiële sector een omvang aangenomen waarvan veel landen alleen maar kunnen dromen. Het gevolg is toenemende ongelijkheid die alleen maar verder wordt aangejaagd door financiële markten en razendsnelle technologische vooruitgang. Regeringen maken een steeds machteloze indruk en lijken er weinig tegen te kunnen beginnen.

In zo'n wereld is het begrijpelijk dat velen niet langer geloven in ons collectieve vermogen om samen te werken en samen problemen op te lossen. Het multilaterale systeem komt op losse schroeven te staan. De inzet op bilaterale verdragen gaat hand in hand met nationalisme en retoriek à la 'make my country great again'. Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben we de geopolitieke spanningen niet meer zo hoog zien oplopen. In de wereld van vandaag wint de gedachte terrein dat 'empathie voor lulletjes rozewater is'. Ze grijpt terug op het aloude dogma dat de samenleving economisch productiever wordt als mensen hun eigenbelang nastreven.

Toch kan het ook anders. De problemen waarvoor we ons gesteld zien hebben al evenzeer te maken met de ideeën die we over onszelf hebben (zijn wij mensen gericht op eigenbelang of op samenwerking?) als met de manier waarop we elkaar waarderen (wordt waarde gecreëerd door het solitaire genie of juist door

collectieve inspanning?) en met de daaruit voortvloeiende dagelijkse besluiten over hoe we onze economieën vormgeven (grijpen we alleen in wanneer dingen verkeerd gaan of zetten we stippen aan de horizon waar we naartoe willen?).

In veel van mijn werk betwistte ik de achterhaalde economische paradigma's die ons doen geloven dat wij mensen uitsluitend op eigenbelang focussen, waarde wordt gecreëerd door een handjevol individuen en de overheid zich dient te beperken tot het corrigeren van marktfalen. Ik wilde overheden helpen om hun capaciteiten en probleemoplossende vermogens verder te ontwikkelen. Ik hield ze voor dat ze ambitieuze doelen moeten stellen, op basis van samenwerking problemen kunnen aanpakken en ze zich bewust dienen te zijn van alle beleidsinstrumenten die voor dit doel kunnen worden (her)ontwikkeld op een uitkomstgerichte en missiegedreven manier. In mijn vorige boeken heb ik dit soort ideeën uitvoerig behandeld.

In *De ondernemende staat* (2013) betoogde ik dat het niet zo is dat de private sector in zijn eentje waarde creëert, maar dat gecreëerde waarde het resultaat is van cocreatie door de staat en andere actoren. Zolang we dit niet onderkennen hebben allerlei mythen vrij spel, die vervolgens door lobby's zullen worden ingezet om de vermogensongelijkheid te rechtvaardigen. In *De waarde van alles* (2018) probeerde ik het begrip van collectieve waardecreatie te verruimen tot een ander perspectief op waarde, en dan vooral om tot een zorgvuldiger begrip te komen van het verschil tussen waardecreatie en waarde-onttrekking – wat door de klassieke politiek economen werd aangeduid als het verschil tussen winst en *rents*, oftewel 'onverdiend vermogen'. In *Moonshot* (2021) propageerde ik dat een economie alleen aan de hand van missiegedreven beleidsinstrumenten koers kan houden en een purpose kan hebben. Deze instrumenten zouden bepalend moeten zijn voor de manier waarop publieke en private actoren samenwerken aan de grootste problemen van onze tijd, van het behoud van biodiversiteit en de verwezenlijking van klimaatneutraliteit tot de verkleining van de digitale kloof. Als dit op de juiste manier wordt aangepakt, kan het ons helpen goede groei te realiseren: publieke en private investeringen jagen dan innovatie aan die tot een duurzamere en inclusievere economie leidt. In *De consultancy-industrie* keken mijn coauteur en ik naar het vermogen en de capaciteiten die onze overheden nodig hebben om op een uitkomstgerichte manier samen te werken met andere partijen. Als gevolg van privatisering, outsourcing en het overdadig inschakelen van consultan-

cybedrijven door overheidsinstellingen zijn deze capaciteiten de afgelopen decennia uitgehold.

Terwijl ik probeerde de ideeën uit mijn vorige boeken in de praktijk te brengen werd me steeds duidelijker dat we voor een succesvolle aanpak van de grote hedendaagse problemen – zoals gezondheidszorg voor iedereen en de strijd tegen klimaatverandering – niet alleen een *ondernemende staat* en *missiegedreven beleid* nodig hebben, maar ook een nieuwe economie van collectieve actie gericht op het *common good*.^{*} De reden hiervoor is simpel: alle problemen waarvoor we ons gesteld zien vergen samenwerking tussen verschillende actoren en de collectieve intelligentie die daaruit ontstaat. Zijn we niet in staat om samenwerking tot stand te brengen waarbij collectieve waardecreatie centraal staat, dan kunnen we ook geen ‘goede’ uitkomsten verwezenlijken. Cruciaal is dat er niet alleen op de notie van ‘het goede’ wordt teruggevallen wanneer de private sector het laat afweten. Het common good moet zelf een gezamenlijk doel zijn – en niet slechts een correctie op iets wat ontbreekt. Zoals het citaat van Keynes aan het begin van deel I aangeeft, betekent dit dat we verder moeten gaan dan de traditionele economische theorie, die zich blindstaart op marktfalen dan wel overheidsfalen. Zolang ‘collectieve goederen’ (zoals wegen, defensie of basaal onderzoek) niet meer zijn dan correcties op marktfalen en een rol hebben op plekken waar private investeringen achterwege blijven, dan hebben we welbeschouwd niet te maken met een theorie over het publieke belang, maar met een theorie over de tekortkomingen van de private sector. En zolang de *commons* (denk aan bossen en meren die door de gemeenschap worden beheerd) het zwakke beleid van zowel bedrijven als overheidsinstanties corrigeren, zal het lastig blijven om ambitieuze en proactieve samenwerking ten behoeve van gedeelde doelstellingen tot stand te brengen. Een theoretisch kader dat uitgaat van verschillende soorten falen is per definitie negatief en reactief, en zal uiteindelijk zelf mislukken.

In de loop van dit boek ontwikkel ik het concept van een common good-economie als een uitkomstgerichte economie waarbij participatie, leren, transpa-

* Noot van de vertaler: ‘Common good’ wordt doorgaans vertaald als ‘algemeen belang’. Maar omdat de auteur sterk de nadruk legt op de inhoudelijke betekenis van *common* (‘gemeenschappelijk’) en in het bijzonder *good* (in dat geval dus een ‘goed’ of ‘het goede’, óók in niet strikt economische zin), en het begrip ‘common good’ nadrukkelijk koppelt aan verwante termen zoals de *commons* en *goods* (‘goederen’), is ervoor gekozen om ‘common good’ als term (en titel) te handhaven.

rantie, wederkerigheid en het delen in opbrengsten belangrijke aspecten zijn van de samenwerking die deze uitkomsten voortbrengt. Economische relaties en structuren zullen van meet af aan op de juiste manier moeten worden vormgegeven, zodat correcties en achteraf de scherven opruimen niet langer nodig zijn. Dit perspectief verschuift de vraag van ‘Wat zou de overheid (of het bedrijfsleven) moeten doen?’ naar ‘Hoe kunnen wij – overheden, bedrijven, gemeenschappen, individuen – de handen ineenslaan om de uitdagingen die ons allemaal aangaan het hoofd te bieden?’ En ook naar de vraag hoe wij elkaar zouden moeten zien en waarderen als onderdeel van dat proces.

Het common good behoort geen gedachte achteraf te zijn, maar zou juist pontificaal in het hart van al onze economische relaties moeten worden geplaatst. Is het tijdens een pandemie het doel om ervoor te zorgen dat mensen wereldwijd toegang hebben tot vaccins (de uitkomst), dan is het niet genoeg om ze alleen te produceren (de output). Het maakt immers uit hóé ze worden geproduceerd. En wordt er een fonds opgezet om de levens te verbeteren van de mensen in het Braziliaanse Amazonegebied, dan maakt het uit in welke mate deze mensen participeren aan het beheer van dat fonds. Voor het common good is het cruciaal dat doelstellingen centraal worden gesteld bij alle samenwerking ten behoeve van innovatie en ook in de structuur van financieringsmechanismen, zodat kennis en macht worden gedeeld. Dat is het resultaat van een benadering die evenveel waarde hecht aan *predistributie* als aan herverdeling.

Sinds lange tijd betoog ik, zowel in mijn boeken als in andere teksten, dat het probleem van het kapitalisme niet groei op zich is, maar onze opvatting van groei. We hanteren de verkeerde maatstaven. Die verwarren prijzen met waarde. Met als gevolg dat door vervuiling het bbp groeit wanneer iemand betaald krijgt om de vervuiling op te ruimen. Daarnaast is de manier waarop we waarde bepalen verkeerd. Zo houden we er geen rekening mee dat de kosten van uitblijvende maatregelen (bijvoorbeeld met betrekking tot klimaatverandering) op de lange termijn hoger zijn dan de kosten van ingrijpen. Ook de manier waarop we evalueren is verkeerd: we kiezen kortetermijnwinsten boven een transformatie van de gehele economie op de lange termijn. En uiteindelijk voeren we ook gewoon de verkeerde discussie, waarbij het ene kamp pleit voor ‘degrowth’ en het andere kamp betoogt dat groei nu eenmaal ten koste zal gaan van het oplossen van problemen zoals klimaatopwarming. Daarentegen is het wel degelijk mogelijk om goede groei te bewerkstelligen door ons te focussen op economie-

brede doelen die de opzet van publiek-private contracten bepalen, zoals de-carbonisatie van het transport via investeringen in duurzame mobiliteit; door te focussen op de langetermijnpact, zodat we ons niet laten verstrikken in uiteindelijk onbeduidende discussies over onnodige begrotingsbeperkingen; en door ervoor te zorgen dat we iedereen die bijdraagt aan de gezondheid, het welvaren en de productiviteit van onze economieën waarderen en belonen. In dit boek zal er dan ook veel meer aandacht uitgaan naar de manier waarop betrekkingen tussen alle actoren cruciaal zijn voor ons vermogen om goede groei te bewerkstelligen. Dan hebben we het over de betrekkingen tussen het bedrijfsleven en de overheid (bijvoorbeeld wat betreft waterrechten, eigendomsrechten), kapitaal en arbeid (winstdeling), en burgers en de overheid (inspraak en werkelijke deliberatie in het lokaal bestuur). Wat heeft het voor zin om te spreken over een nieuwe, groenere economie als de relaties in het proces daar-naartoe de wezenlijke problemen van de oude economie reproduceren?

Aan de hand van de filosofische traditie van het common good zal ik deze economische betrekkingen bespreken. Dat gaat van de oude Grieken die zich zorgen maakten over 'het goede leven' en moderne gemeenschapsdenkers die de nadruk legden op relaties en het bouwen aan gemeenschappen, tot holistische benaderingen uit de niet-westerse filosofie waarin de klemtoon juist wordt gelegd op individuen en een hechtere relatie met de natuur. Van belang is dat we hierbij evenveel aandacht zullen hebben voor *hoe* economische actoren zich tot elkaar verhouden als voor *wat* ze hopen te bereiken. Aristoteles koppelde het *telos* (het doel) aan de *polis* (de ruimte van politieke participatie). Willen we de hedendaagse existentiële uitdagingen het hoofd bieden, dan zullen we hetzelfde moeten doen. We zullen doelbewust moeten smeden aan betere economische relaties waarmee we samen het common good kunnen nastreven. Net zoals in een orkest de manier waarop musici samenspelen al even belangrijk is als wat ze spelen, zullen onze economieën niet alleen moeten worden beoordeeld op basis van wat ze produceren, maar ook op basis van de manier waarop de verschillende deelnemers aan dat productieproces samenwerken en hoe ze worden gewaardeerd.

Wat dat betreft kunnen we ook het een en ander opsteken van biologen. In hun vakgebied is er van oudsher veel meer aandacht dan in de economie voor de manieren waarop ecosystemen functioneren en verschillende organismen zich tot elkaar verhouden. Het common good is afhankelijk van relaties en partner-

schappen die zo worden ingericht dat het ecosysteem waarin al deze actoren zich ophouden niet langer de parasitaire, extractieve dynamiek vertoont die tegenwoordig overheerst, maar zowel *symbiotisch* als *mutualistisch* wordt.

Opzet van het boek

Dit boek bestaat uit drie delen: deel I behandelt de theorie, deel II de praktijk en deel III de plekken waar mensen elkaar ontmoeten en relaties worden gesmeed.

In deel I zullen we aan de hand van inzichten uit de filosofie, biologie en inheemse kennis het begrip van het common good nader verkennen. Hierbij zullen we speciale aandacht hebben voor de manier waarop er vanuit deze verschillende perspectieven wordt gekeken naar de interactie van actoren binnen een systeem op basis van relaties die uitdrukking geven aan de nagestreefde doelstellingen. Vervolgens zullen we bespreken dat het idee van ‘het goede’ binnen de economie al te smal werd gedefinieerd en onderzoeken hoe we op basis van de traditie van het common good in andere domeinen nieuwe economische perspectieven kunnen ontwikkelen op de vormgeving van relaties en structuren die zijn gebaseerd op collectieve actie. Dit deel sluit af met een aantal belangrijke elementen die ten grondslag moeten liggen aan het common good-kompas: vormgeving van markten (*market shaping*), symbiotische ecosystemen en collectieve waardecreatie. Aan de hand van deze principes zullen we opnieuw nadenken over de governance van alle actoren in de economie en hun verhoudingen: overheid, bedrijfsleven, financiële sector en arbeid.

In deel II zullen we de theoretische inzichten uit deel I gebruiken om een common good-kompas te ontwikkelen. Dat kompas zal voor economische actoren leidend moeten zijn bij hun samenwerking ten behoeve van het common good. Cruciaal hierbij is dat actoren rekenschap over hun koers moeten afleggen om ‘common good washing’ zo veel mogelijk tegen te gaan. Het kompas adresseert zowel de vaststelling van collectieve doelstellingen (het wat) als de middelen om ze te bereiken (het hoe). De vijf elementen van het kompas geven samen de richting aan en waarborgen gedurende het hele proces cocreatie, het delen van kennis en opbrengsten, en transparantie. In de rest van deel II verkennen we de vijf elementen van het common good-kompas en bespreken we voorbeelden uit de hele wereld waarin de zaadjes van het common good al zijn ontkiemd – dat gaat bijvoorbeeld over samenwerkingen waarbij zowel kennis als opbrengsten